

Τρεις γάμοι και δύο κηδείες στις αρχές του 1900

της Ανδής Πέτσα-Σαββίδου

Ως ο Γάμος της χρονιάς πρέπει να χαρακτηρίστηκε το 1906 η ένωση των δύο θαλερών υπάρξεων, του εν Αιγύπτω ευδοκίμως εμπορευομένου κ. Κλεάνδρου Χριστοφίδου μετά της σεμνής και επιχαρίτου δος Ειρήνης Παπαχριστοδούλου, αφού όπως πληροφορούμαστε από την εφημερίδα Κυπριακός Φύλαξ της 2ας Σεπτεμβρίου 1906, στην εκκλησία του Αγίου Ανδρονίκου της Κυθρέας λόγω και της παρουσίας του Μητροπολίτη Κιτίου συνέρρευσεν άμετρον πλήθος εκ των περιχώρων και της Λευκωσίας αποτελεσθείσης ούτω εκτάκτως πολυπληθούς πανηγύρεως.

Το μυστήριο του γάμου έγινε αμέσως μετά το πέρας της θείας λειτουργίας, στον ιερό ναό του Αγίου Ανδρονίκου από τον Άγιο Κιτίου¹ στη μητροπολιτική περιφέρεια του οποίου ο πατέρας της νύφης υπηρέτησε αργότερα ως ιερέας². Αφού ο Μητροπολίτης εκήρυξεν τον θείον λόγον ... μετά ιεροπρεπούς ρητορείας και σαφηνείας κατανύξας και ενδουσιάσας το πολυπληθέστατον εκκλησίασμα ένωσε στη συνέχεια με τα δεσμά του γάμου τον Κλεάνθη Χριστοφίδη και την Ειρήνη Παπαχριστοδούλου, κόρη του κυθρεώτη Παπαχριστόδουλου Μυρμηγκη. Ο Παπαμυρμηγκης, όπως τον ήξεραν οι σύγχρονοί του και όπως τον ακούγαμε και εμείς, στη συνέχεια διετέλεσε αρχικά εφημέριος στην εκκλησία της Αγίας Μαρίας και του Αγίου Ανδρονίκου και μετά, μέχρι το τέλος της ζωής του, υπηρέτησε στην εκκλησία του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα, όπου και βρίσκεται ο τάφος του.

Ευκατάστατος ο γαμπρός, γι' αυτό και το νέο ζευγάρι έχει όλες τις προοπτικές και τα εκέγγα για μια ευτυχισμένη συμβίωση... Μαζί με τις χαρές του Κλεάνθη και της Ειρήνης χαίρονται και καμαρώνουν και τα αδέρφια του γαμπρού, ο πρωτότοκος Χριστοφάκης³ με τη γυναίκα του

¹ Κύριλλος Παπαδόπουλος γνωστός ως Κυριλλάτος. Μητροπολίτης Κιτίου (1893-1909), μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Κύπρου (1909-1916). Άντρου Παυλίδη *Ιστορία της Νήσου Κύπρου*, εκδόσεις Φιλόκυπρος, τόμος τέταρτος σ. 482

² Ο Παπαμυρμηγκης εγκαταστάθηκε μετά το θάνατο του γαμπρού του Κλεάνθη στη Λάρνακα για να έχει εύκολη πρόσβαση προς την Αίγυπτο, όπου βρισκόταν η κόρη του και ο εγγονός του. Στη Λάρνακα εργάστηκε ως ιερέας, εκεί πέθανε και τάφηκε.

³ Για χρόνια Κοινοτάρχης Αγίου Ανδρονίκου Κυθρέας.

Ελενίτσα⁴ πούναι συνάμα και πρώτη εξαδέλφη της νύφης, ο δευτερότοκος Νικόλας-Κκόλας 1878-1947, και τα υπόλοιπα αδέρφια, η Ιουλία, ο Κωνσταντίνος πούναι ακόμα ελεύθερος και ζει στο Κάιρο, η Ελεγκού και η δεκαοκτάχρονη Αγάδη. Από πλευράς της νύφης παρόντες και οι δύο αδελφοί της, ο Σάββας και ο Δημοσθένης. Και μαζί πάμπολλα ξαδέλφια και συγγενείς και από τις δύο πλευρές.

Ο γαμπρός είναι ο τρίτος στη σειρά γιος του Γιαννή Κολιού (του Ττάττη) και της Μυροφόρας, αδελφής του Χριστόδουλου Σεβέρη.

Η νύμφη είναι εγγονή του Πιέρου και της Ελένης από την κόρη τους Ευανθία. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη την αριθμητική δύναμη των δύο οικογενειών των Κολιήδων και των Πιέραινων, μπορούμε εύκολα να δικαιολογήσουμε τον χαρακτηρισμό του γάμου από τον *Κυπριακό Φύλακα* ως «πολυπληθούς πανηγύρεως».

Το ζευγάρι εγκαταστάθηκε στο Κάιρο όπου ζουν και άλλα αδέρφια του Κλεάνθη. Ο χρόνος περνά και η Ειρήνη μένει έγκυος. Δεν χαίρεται όμως για πολύ τη συζυγική ζωή με τον Κλεάνθη Χριστοφίδη. Ο Κλεάνθης πεθαίνει σε ηλικία 33 χρόνων στις 26.10.1909 στην Αθήνα και αυτή μένει χήρα με ένα μωρό στην κοιλιά. Αγόρι, που παίρνει το όνομα του πατέρα του: Κλεάνθης. Που παίρνει όμως το επίθετο Ιωαννίδης όπως και όλοι οι άλλοι γιοι του Γιαννή, που ήταν μετανάστες στην Αίγυπτο.

Και έτσι η Ειρήνη στο Κάιρο μεγαλώνει μόνη της και με τη βοήθεια της παπαδιάς μητέρας της τον Κλεάνθη, πότε στη Λάρνακα όπου κατοικεί ο παππούς Παπαμυρμήγκης μαζί με την παπαδιά του, πότε στο Κάιρο για να αποκτήσει γαλλική μόρφωση.

Που με τη σειρά του παντρεύεται την κόρη μεγαλοοικογένειας του Βαρωσιού, την Αναστασία Γαλανού, και αποκτά δυό παιδιά. Τη γνωστή σε όλους για το πνευματικό έργο της Ειρένα Ιωαννίδου-Αδαμίδου και τον επιχειρηματία Πάνο Ιωαννίδη, Πρόεδρο της Κίνησης για Ελευθερία και Δικαιοσύνη στην Κύπρο.

Το όνομα του ολιγόχρονου Κλεάνθη συνεχίζει και μετά το θάνατό του να ακούγεται στην Κυδρέα, στο σπίτι του Ττάττη, αφού δύο από τα αδέρφια του δίνουν στα παιδιά τους το όνομά του. Βαφτίζονται σε ανάμνηση

---

⁴ Δύο πρώτα εξαδέλφια είχαν παντρευτεί δύο αδέρφια. Η Ελενίτσα είναι εγγονή του Πιέρου από την κόρη του Χρυσταλλού Χατζηπέτρου Παπακωνσταντίνου και η Ειρήνη επίσης εγγονή του από την κόρη του Εύα Χριστόδουλου Παπαμυρμήγκη.

***

Ο ΑΓ. ΚΙΤΙΟΥ ΕΝ ΚΥΘΡΑΙΑ:

Ἐκκληρῶν ὁ λαοφιλὴς ἱεράρχης εἰλαβῆ ἐπιθυμίαν τῆς γείτονος κωμοπόλεως Κυθραίας ἱεροῦργησε τῇ π. Κυριακῇ ἐν τῷ Ι. Ναῷ τοῦ Ἁγ. Ἀνδρονίκου, ὅπου συνέρρευσεν ἄμετρον πλῆθος ἐκ τῶν περιχώρων καὶ τῆς Λευκωσίας ἀποτελεσθείας εὖτις ἐκτάκτως πολυπληθεὺς πανηγύρεως. Ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον θέμα λαθῶν τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα τῆς ἡμέρας μετὰ ἱεροπρεποῦς ρητορείας καὶ σαφηνείας κατανόητος καὶ ἐνθουσιάζας τὸ πολυπληθέστατον Ἐκκλησιασμα.

Πύλογησε μετὰ τοῦτο τοὺς γάμους δύο ὁσκληρίων ὑπάρξεων, τοῦ ἐν Αἴγυπτῳ εὐδοκίμως ἐμφορευομένου κ.

Κλεάνθους Χριστοφίδου

μετὰ τῆς Δοε

Εἰρήνης Παπαχριστοδούλου

σεμνῆς καὶ ἐπιχαρίτου θυγατρὸς τοῦ ἐν Λάρνακι αἰδεσιμωτάτου ἱρημερίου.

***

του θείου Κλεάνθης (Κλινής) ο γιος του Χριστοφάκη Κολιού και ο γιος της Ιουλίας Κωστή Φραγκούδη και ο Κλίνος του Νικολάτζη που πέθανε σε ηλικία 2 χρονών με ρουσουδι (ιλαρά).

Τραγική ειρωνεία που θα πρέπει να ληχθεί, η Ειρήνη και ο αδελφός του άντρα της Κωνσταντίνος πέθαναν την ίδια ημέρα...

Στην Εκκλησία της Αγίας Μαρίας στις 12 του Οκτώβρη του 1908 η ώρα 2.30 μ.μ. έγιναν οι γάμοι του Στυλιανού Χατζηγεωργίου από το διπλανό μικρό χωριό της Χρυσίδας και της Αγιαμαρινιώτισσας Ευανθίας Χατζηλούκα.

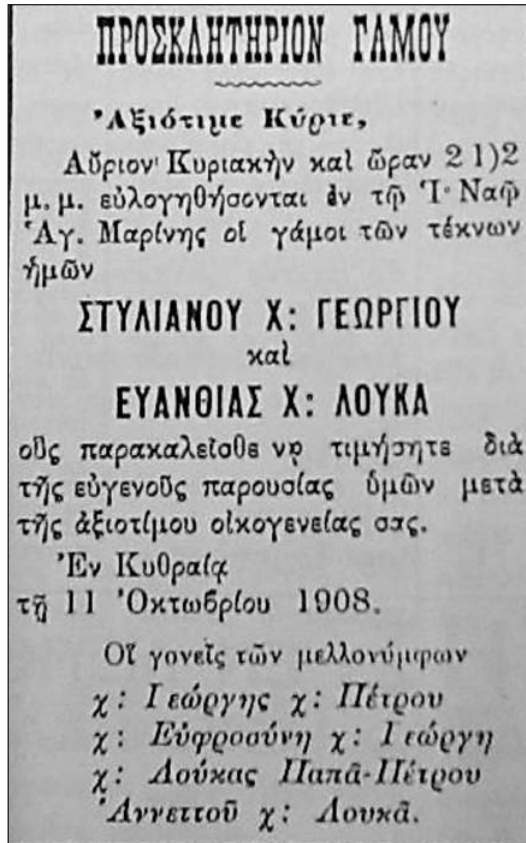
Το «Προσκλητήριο Γάμου» δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Κυπριακός Φύλαξ* της 11^{ης} του Οκτώβρη 1908, μια μόλις μέρα πριν από το γάμο. Η πρόσκληση είχε παραλήπτη τον άρρενα αρχηγό της οικογένειας, και τον παρακαλούσε να *τιμήσετε διά της ευγενούς παρουσίας υμών μετά της αξιοτίμου οικογενείας σας*. Η πρόσκληση λειτουργούσε ως υπενθύμιση για τους επικείμενους γάμους και σίγουρα από μέρες πριν θα είχαν προσκληθεί οι συγχωριανοί, οι φίλοι και οι συγγενείς των δυο οικογενειών.

Η νύφη καταγόταν από μεγάλη παπαδοοικογένεια. Παππούς της ο Παπαπέτρος (1790-1870), που υπήρξε ιερέας του Αγίου Ανδρονίκου Κυθρέας με ακόμα δύο γιους και ένα γαμπρό στην υπηρεσία της εκκλησίας στην Κυθρέα. Τον Παπακωνσταντίνο που λειτουργούσε στην εκκλησία του Αγίου Ανδρονίκου, διαδεχόμενος τον πατέρα του, τον Παπαγιώργη (1820-1880) που από το 1861 λειτουργούσε στην εκκλησία της Αγίας Μαρίας και τον Παπαζωγράφο, παντρεμένο με την κόρη του Ζωίτσα. Ο Παπαζωγράφος το 1907 λειτουργούσε στην εκκλησία του Νέου Χωρίου Κυθρέας⁵.

Η νύμφη Ευανθία Χατζηλούκα ήταν κόρη του Λούκα Παπαπέτρου και της Αννετούς Χατζηλούκα από την ενορία της Αγίας Μαρίας. Αδέλφια της Ευανθίας ο γνωστός σε όλους μας μεγαλοκτηματίας της Κυθρέας Πέτρος Χατζηλούκας - ο Πετράτζης, η Δέσποινα (στους Αγίους Ομολογητές) και η Χρυσταλλένη, παντρεμένη με τον Κύπριο (Κυπρούδι) Σαββίδη.

Ο Χρυσιδιώτης γαμπρός Στυλιανός Χατζηγεωργίου ήταν γνωστός ανάμεσα στους χωριανούς τους ως Χατζηστυλλής του Χατζηγιώρκη. Από το

⁵ Εφημερίδα *Πατρίς*, 19/2.7.1907.

προσκλητήριο πληροφορούμαστε για τους γονεῖς του, Χατζηγεώργη Χατζηπέτρου και Ευφροσύνη.

Ο Χατζηστυλλῆς εἶναι ἀπόγονος του Γερόλεμου, πενθεροῦ του δρυλικού Πελλόπαπα ἀπὸ τη Βόνη. Ο Χατζηγιώρκης και η Ευφροσύνη εἶχαν το σπίτι τους⁶ στη γειτονιά των Σταυρακούδων. Το ζεύγος Χατζηγιώρκη εἶχε και μια κόρη, τη δασκάλα Παναγιώτα Χατζηγεωργίου-Κουσουμίδου.

Το «ευτυχές ζεύγος» ἔκαμε ἓνα γιο, τον Γεώργιο Γεωργιάδη που εμεῖς τον ξέραμε σαν Γιώρκο τον Γραμματικό. Εργαζόταν στο Δημαρχεῖο Κυθρέας ως Δημοτικός Γραμματέας, *πρόσωπο ἔμπειρο και γνώστης των προβλημάτων του Δήμου ἔπαθε εγκεφαλικό επεισόδιο την εβδομάδα της Διακαινησίμου του 1966 και πέθανε*⁷. Ἦταν παντρεμένος με την Αννίκα

⁶ Το σπίτι αγοράστηκε ἀπὸ τον Ανδρέα Ζαμπακκίδη (Ουστά).

⁷ Σάββα Π. Χριστίδη, *Κυθραῖα, η πράσινη μας Κοιλάδα*, Λευκωσία, 2003, σ. 38

Γιαννάτζη από τη Χαρδακιώτισσα και κατοικούσαν στην Αγία Μαρίνα, δίπλα από το σπίτι της Χρυσταλλένης⁸ (μετέπειτα κατοικία Βασιλάκη Λαμπίρη).

Το επόμενο ψαλίδισμα της πρώτη δεκαετίας του 1900 αφορά την ίδια οικογένεια. Εκείνη του Γιαννή Κολιού (του Ττάττη) από την Καμάρα. Ένα χρόνο μετά την απώλεια της κόρης τους Αγάδης (για την κηδεία της οποίας θα αναφερθούμε πιο κάτω) ο Γιαννής και η Μυροφόρα παντρεύουν το Γενάρη του 1909 τον ξενητεμένο γιο τους. Τον Κωνσταντίνο που ζει και αυτός στο Κάιρο της Αιγύπτου. Αυτή τη φορά όμως όχι στην Εκκλησιά τους, στον Άγιο Ανδρόνικο, αλλά εκεί μακριά στο Κάιρο.

Στο γάμο παρούσα όλη η Κυπριακή Αδελφότητα και η Ελληνική παροικία. Δεν μπορούμε να ξέρουμε αν οι γονείς ή μέλη της οικογένειας του γαμπρού ήταν παρόντες στους γάμους...

Νύφη η Μαρία Σ. Ζωγράφου, *ωραιοτάτη* όπως η εφημερίδα μας πληροφορεί, από τη Λευκωσία. Κατά το ελληνικό έθιμο τα στεφάνια αντήλλαξε ... ο *παρεπιδημών έγκριτος*⁹ κ. Κωνσταντίνος Μηλίδης, *εξάδελφος του γαμπρού*.

Ο Κωνσταντίνος και η Μαρία (Μαρή) έκαμαν 3 παιδιά. Δύο κόρες και ένα γιο. Την Ηλέκτρα Βαρλαάμ (της γνωστής οικογένειας υφασματεμπόρων) την Γιαννούλα που παντρεύτηκε τον Πρόδρομο και τον Ανδρέα Ιωαννίδη που κατοίκησε στη Λεμεσό. Και οι δυό κόρες τους πέθαναν νέες. Το οικογενειακό σπίτι τους βρισκόταν κοντά στην Αρχιεπισκοπή, δίπλα από το βιβλιοπωλείο του συγχωριανού μας Κωστάκη Ν. Κανικλίδη.

Η οικογένεια Κολιού είχε πάρε δώσει με την Αίγυπτο, αφού βρίσκουμε ότι εκτός από τα δύο αδέρφια Κλεάνθη Χριστοφίδη και Κωνσταντίνο Ιωαννίδη που έζησαν στην Αίγυπτο και ο (Νικόλας) Κκόλας νέος *ασχολήθηκε με το εμπόριο ημιόνων και πηγαινοερχόταν στην Αίγυπτο*¹⁰. Επί-

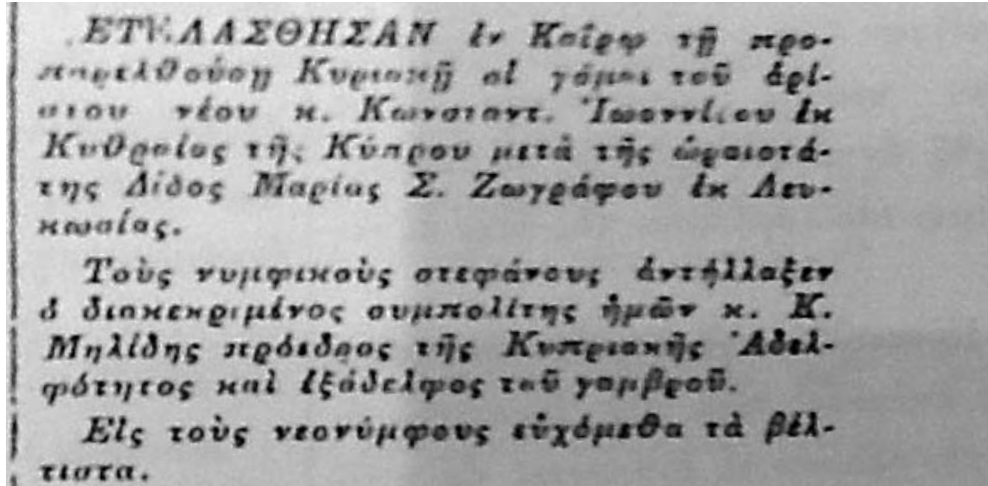
⁸ Άνδρας της ο Κύπρος Σαββίδης, το γνωστο Κυπρούδι, που διατέλεσε κοινοτάρχης Αγίας Μαρίνας.

⁹ Ο γνωστός ευεργέτης της Κυθραίας. Δώρισε ποσό 1000 λιρών περίπου στη μνήμη της κόρης του Μαρίκας *διά την εκ του Κεφαλοβρύσου διά σιδηρών σωλήνων διοχέτευσιν του ύδατος εις τας διαφόρους συνοικίας της κωμοπόλεως μετά της κατασκευής κρηνών εις τα διάφορα αυτής κέντρα διά την εύκολον ύδρευσιν απάντων των κατοίκων*. Εφημερίδα Φωνή της Κύπρου 1921.

¹⁰ Γιάννη Ορφανίδη, *Κυθρέα ο τόπος μου*, σ. 30.

σης ο Πέτρος και ο Κλεάνδης του Χριστοφάκη Κολιού, οι γιοι της Ιουλίας Κολιού (Φραγκούδη) Γιώρκος και Μελής Φραγκούδης, έζησαν και αυτοί στην Αίγυπτο.

Ο εντοπισμός στην εφημερίδα «Κύπριος» της 17^{ης} Φεβρουαρίου του 1907 της είδησης ότι ετελέσθη την 2 μ.μ. της παρελθούσης Κυριακής η κηδεία του Ιωάννου Ζαχαριάδου, εν ηλικία 71 ετών εκμετρήσαντος το ζην περί την μεσημβρίαν του Σαββάτου και η παρουσία ανάμεσα στους 50 καταδέτες στεφάνων στη σορό του μεταστάντος, της εκκλησίας του Αγίου Ανδρονίκου Κυδρέας, του κυδρεώτη Κυριάκου Λεμονοφίδη και της οικογένειας Σεβέρη, μου κέντρισαν την περιέργεια αλλά και το ενδιαφέρον και με έσπρωξαν να ερευνήσω τη ζωή και το έργο του Ζαχαριάδη μέσα από τις εφημερίδες που κυκλοφορούσαν εκείνη την εποχή και παράλληλα να αναζητήσω από άλλες πηγές τις ρίζες του στην Κυδρέα.

Ο θάνατος και η κηδεία του απασχόλησαν ευρύτατα τον τύπο, σχολιά- σθηκε μάλιστα πως μετά την κηδεϊάν του αιμνήστου Αρχιεπισκόπου, αυτή εγένετο πάνδημος ως προς το πλήθος των πολιτών και το αξίωμα των παραστασών επιστημοτήτων. Μάλιστα η Α.Ε. ο Μ. Αρμοστής διέ- πεμγε θερμόν συλλυπητήριον γράμμα προς τον γαμβρόν επί θυγατρί του μεταστάντος κ. Χρ. Σώζον.¹¹

Μαθαίνουμε ακόμα πως εκ των μελών της Κυβερνήσεως συνώδευσαν την Κηδεϊάν ο Αρχιγραμματεύς κος Κλώσσον, ο Δικηγόρος του Στέμματος

¹¹ Κυπριακός Φύλαξ 17.2.1907.

ΤΑ ΔΙΚΑ ΜΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Ἐν μέσῳ πρωτοφανούς συγκινητικῆς καὶ λίαν ἐπιδημιολογικῆς ἐπιδημίας τῆν 2 μ. μ. τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ἡ κηδεία τοῦ ἱωάννου Ζαχαριάδου, ἐν ἡλικίᾳ 71 ἐτῶν ἐμαρτυρήσατο τὸ ζῆν περί τὴν μισημβρίαν τοῦ Σαββάτου.

Ἐκ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως συνώδισαν τὴν Κηδείαν ὁ Ἀρχιγραμματεὺς καὶ ὁ Δ. τοῦ Στέμματος, ἐπίσης δὲ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Τριωνίου ὁ Μ. Κιτῆου, ὅστις ἐξαριστάτην, ἐξωνόησε τὸν ἐκνήθειον, κατετίθειον δὲ περί τοῦ 50 στέφανοι.

Ὁ μακαρὶτης, πρότυπον ἰσχυροῦ χριστιανοῦ, πολιτεῦ καὶ οὐλογενειάρχου, ἀφῆκε μνήμην ἀγαθωτάτην. Διατίθεισε πολλὰς ἐπιτροπὰς τῶν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν, μέλος τῶν Διοικητικῶν συμβουλίων καὶ ὅπερ τὰ 50 ἔτη ἐμπορεύματος ἐν ἀγορᾷ Λευκωσίας. Προσηδέσταις τοῦς τρόπους, ματρίφρων, καὶ ἀμολογημένῳ τιμωτήτῳ εἰς τὰς συναλλαγὰς του, ἐκ τῶν εὐλαμνῶν δὲ ποσούτων τῶν τόπων.

Ἀφῆκε χήραν, τέσσα, ἑγγύτους καὶ ἐν γένει μίαν τῶν πολυμιλιστῶν καὶ εὐτυχιστέρων οὐλογενειῶν τῆς κοινοβουλίας.

Ὁ Κύριος ἀπευθύνει θερμὰ συλλυπητήρια πρὸς τὴν Χήραν τοῦ μεταστάντος, τοῦς γαμβροῦς αὐτοῦ φίλους κ. κ. Ν. Δέρβη ἱατρὸν καὶ Χ. Σῶζον βουλευτὴν, πρὸς τοῦς υἱοῦς καὶ τοῦς λοιποῦς οὐλοῦς.

ΕΣ Ὑ Χ Μ Ρ Ι Σ Τ ῆ Ρ Ι Ο Ν.

Ἡ οὐλογένεια Ζαχαριάδου παρακαλεῖ νὰ ἐκφράσωμεν τὰς βαθεῖα αὐτῆς ἐύχαριστίας πρὸς πάντας τοῦς καταθέσαντας στέφανοι καὶ τοῦς πρωτοπιαῶς ἢ διὰ τηλεγραφημάτων καὶ ἐπιστολῶν συλλυπηθῆντας αὐτῇ.

Οἱ καταθέσαντες στέφανοι.

Χήρας Ζαχαριάδου καὶ τέκνων. Οὐλογενειῶν Ν. Δέρβη, Χρ. Σῶζου, Μ. Ι. Ζαχαριάδου, Διοικητικῆς κ. Χρυσόπουλου, Εὐαγγελίου, Μαρτίνου καὶ Δ. Χ. Σαβίρη, Οὐλογενειῶν Χρ. Σκουτορίδου, Ι. Οὐλογενειῶν, Εὐαγγ. Εὐαγγελίου, Κύριου Εὐαγγελίου, Θ. Θεοδότου, Χρ. Γεωργιάδου, Ἰω. Μορίδου, Οὐλοῦ Σαβίρη καὶ Ζαχαριάδου, Οὐλογενειῶν Σῶζου Λιζου, Π. Παύλου Παυλίου, Θεοφανίδου, Γεωργ. Μπαχελίδου, Ἀργυρίου, Παυλίου, καὶ Π. Σκουτορίδου, Ι. Κοριακίδου βουλευτοῦ, Χατζηκωνσταντοῦ καὶ Νικολαΐδου βουλευτοῦ.

Οὐλογενειῶν Ἀρτίου, Σαββῆ, Γιωῦ, Δ. Θεοδότου, Φουκίου καὶ Ν. Τεβερέρη, Ἀβραὴμ Τεβερέρη, Κορυφαίου, Γαλλίδου, Κολογγιῶν Ἐλέου, Οὐλογενειῶν Δ. Χριστοφίδου, Ι. Μπαχελίδου, Χαριόπου Τεραῶτη, ἸΚουμῆ Κωνσταντινίδου, Κ. Λορέντιου, Κ. Χορλοφάνου, Παναγιωτοῦ καὶ Γεωργαλλίδου, Μορίδου καὶ Σκουτορίδου, Δομ. Ἐπιτροπῆς Λευκωσίας, Δημοτικῶν Ἐσχολείων, Ἐπιτροπῆς Νεοῦ Τριωνίου, Διοικητῆς Ἀθηνῶν, Ἐπαρχικῆς Διοικητῆς Ἐπαρχίας Λευκωσίας, Ἀρχιεπισκόπου, Τεκτονικοῦ Λευκωσίας, Νεοῦ ἁγ. Ἀνδρέου (Κυθρῆσις), Χαρταβασιζοῦ, Ἰω. Ἰωάννου, καὶ ἄλλοι.

κος Ρης Δάιβις ο Αρχιδικαστής κος Τάιζερ, ο Επαρχιακός Καδής Χ΄Ψα-βούς Ζιαή εφ., ο Δερβίς Πασάς και πολλοί άλλοι οθωμανοί.

Είναι ενδιαφέρον να σταδούμε για λίγο στην κηδεία που έγινε στον ιερό ναό Τρυπώτου και για την οποία γράφτηκε πως *σπανίως η πρωτεύουσα είδε τόσο μεγαλοπρεπή και επιβάλλουσαν κηδείαν*¹².

Τα σχόλια στον τύπο τόσο για τον ίδιο όσο και για την κηδεία πάμ-πολλα. Όλα δε να αναφέρονται στο μέγεθος του ανδρός, και *στας περικοσμούσας αυτόν αρετάς. Τιμιώτατος εις τας εμπορικός συναλλαγάς του, ευθύς τον χαρακτήρα, πράος, χριστιανικότατος, φιλόφρωνος, φιλόξενος, ευγενής και προσηνέστατος προς όλους, μικρούς και μεγάλους*¹³.

Η κοινωνική του δράση πολυσχιδής και πολυδιάστατη. Υπήρξε μέλος διοικητικών και δημοτικών συμβουλίων, εκκλησιαστικών επιτροπών, εφοριών, εκπαιδευτηρίων, συμβουλίων ταμειυτηρίων και αναγνωστηρίων εις τα οποία πάντοτε παρέσχε πολυτίμους υπηρεσίας διά της μεγάλης του πείρας και συνέσεως...*ανύγωσε την εμπορίαν της Κύπρου και δι' όλου του ακανθώδους αλλά πάντοτε ευδοκίμου εμπορικού σταδίου του επιδειξαμένου παραδειγματικήν χρηστότητα και τιμήν εν ταις συναλλαγαίς και ως συνεταίρου διατελέσαντος σπουδαίου και τα μάλιστα χρηστού παράγοντος και ιδύντορος της προαγωγής και ακμής των συνεταιρικών εργασιών*¹⁴.

Πριν από την κηδεία, πολίτες από όλες τις κοινωνικές τάξεις πήγαιναν ομαδικά στο σπίτι του νεκρού για να συλλυπηθούν την οικογένειά του. Η εξώπορτα ήταν καλυμμένη με μαύρο ρούχο (πέπλος) ως ένδειξη πέν-δους. Έξω από την κατοικία δύο σειρές παιδιών κρατούσαν πάνω σε κον-τάρια (επί κοντών) τα 50 περίπου στεφάνια που θα κατατίθεντο στην νεκρική σωρό μετά το πέρας της νεκρώσιμης ακολουθίας. Στο χώρο της κηδείας γινόταν το αδιαχώρητο. Η εκκλησία της Χρυσαινιώτισσας είχε γεμίσει από κόσμο *μέχρι ασφυξίας*, οι διαδρόμοί της *υπερεπληρώθησαν* όπως και ο δρόμος μπροστά από το ναό. Κατά τη διάρκεια της κηδείας η «Εμπορική Λέσχη» και η Λέσχη «Αθήναιον» των οποίου ο εκλιπών υπήρξε μέλος των διοικητικών τους συμβουλίων *είχον κλείσει τας πύλας εις ένδειξιν τιμής προς αυτόν*. Κατά την κηδεία χοροστατούσε ο Μητρο-πολίτης Κιτίου *όστις εξεφώνησε τον επικήδειον εξιστορήσας τον βίον του αιιδίμου ανδρός*.

¹² Εφημερίδα *Ελευθερία*, 17/2.3.1907.

¹³ Εφημερίδα *Ελευθερία*, ό.π.

¹⁴ Εφημερίδα *Ελευθερία*, ό.π.

Δυστυχώς λεπτομέρειες για τη στενή οικογένειά του στην Κυθρέα δεν έγινε κατορθωτό να εντοπιστούν. Όσα αναφέρονται εδώ για τη ζωή και τη δράση του περιορίζονται στις ειδήσεις που είδαν το φως της δημοσιότητας στον τύπο εκείνης της εποχής και στο *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων (1800-1920)* του φίλου ιστοριοδίφη και ερευνητή Αριστείδη Κουδουνάρη.¹⁵

Πολλοί Κυθρεώτες θυμούνται την χήρα κόρη του Ερμιόνη να επισκέπτεται την Κυθρέα καλοντυμένη και πάντοτε με την ανάλογη τσάντα να συμπληρώνει το ντύσιμό της. Γι' αυτό και στην Κυθρέα συχνά-πυκνά αποκαλούσαν την καλοντυμένη Κυθρεώτισσα ως «Κυρία Σώζαινα».

Γεννημένος στην Κυθρέα - με βάση την ηλικία κατά την ημερομηνία θανάτου του - το 1836 ο Ιωάννης Ζαχαριάδης υπήρξε σημαίνον μέλος της Λευκωσιάτικης κοινωνίας στην οποία αφήκε εμφανές το στίγμα του τόσο στον οικογενειακό, όσο και στον κοινωνικοεπαγγελματικό και πολιτικό τομέα.

Αυτοδημιούργητος, *δημιουργήσας μόνος διά της τιμιότητος και της φιλοπονίας την εν τη κοινωνία επίζηλον θέσιν του ανήλθεν επαξίως πάσας τας κοινωνικάς βαθμίδας.*¹⁶ Νεαρότατος, σε ηλικία μόλις 19 χρόνων γίνεται συνεταιίρος με τον επίσης Κυθρεώτη πρώτο εξάδελφό του Χριστόδουλο Σεβέρη του Χριστοφή¹⁷ και ιδρύουν τον Οίκο Χρ. Σεβέρη και Σία (1855).

Ο συνεταιρισμός αυτός διαλύθηκε το 1893 (εφ. *Φωνή της Κύπρου* το 23/4/7/1893). Όπως όμως συμπεραίνεται από την αναφορά στις επαγγελματικές δραστηριότητες του Ζαχαριάδη στον επικήδειο που εξεφώνησε ο Μητροπολίτης Κιτίου, ο μεταστάς μέχρι του θανάτου του διηύθυνε την γνωστή και ενεργητική εν Κυρηνεία Εταιρεία Ζαχαριάδη-Σεβέρη¹⁸ και τα δύο πρώτα ξαδέλφια συνέχισαν τις από κοινού εμπορικές δραστηριότητές του με τη δημιουργία νέας εταιρείας. Τούτο άλλωστε επιβεβαιώνουν και οι δύο εγκύκλιοι που δημοσιεύτηκαν στις 30.6.1907 στην εφημερίδα *Κυπριακός Φύλαξ* μετά τον θάνατο του Ζαχαριάδη με την οποίες γνωστοποιείται η διάλυση της εταιρείας Σεβέρη και Ζαχαριάδης και η ανάληψη των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων της εταιρείας από τον Δημοσθένη Χρ. Σεβέρη.

¹⁵ Αριστείδη Κουδουνάρη Σεβέρη Χριστόδουλος του Χριστοφή σ. 542.

¹⁶ Εφημερίδα *Ελευθερία*, 17/2.3.1907.

¹⁷ Χριστόδουλος Σεβέρης του Χριστοφή 1834-1900 εκ Κυθραίας. Γυναίκα του η Μαρίτσα Ιωάννου Ευαγγελίδη, μεγαλεμπόρου.

¹⁸ Εφημερίδα *Κυπριακός Φύλαξ*, 17.2.1907.

Από εγκυκλίους δε που δημοσιεύτηκαν στον *Κυπριακό Φύλακα* της 9^{ης} Ιουνίου 1907 σχετικά με τα κληρονομικά του αποβίωσαντος, φαίνεται ότι ο Ζαχαριάδης διατηρούσε και κατάσταση με την επωνυμία I. M. Ζαχαριάδης.

Ο Ιωάννης Ζαχαριάδης ήταν παντρεμένος με την Ασπασία (1840-1928), μια από τις κόρες του Λευκωσιότη μεγαλεμπόρου Ιωάννη Ευαγγελίδη. Παιδιά τους ο Μιχαήλ Ζαχαριάδης, ο Ευάγγελος Ζαχαριάδης,¹⁹ ο Ζήνωνας Ζαχαριάδης, η Ελένη - που παντρεύτηκε τον Ελλαδίτη ιατρό Νικόλαο Θ. Δέρβη²⁰ (1861-1937), και η Ερμόνη²¹ - που παντρεύτηκε τον Χριστόδουλο Σώζο²² (1872-1912).

Το γιο του Ζήωνα I. Ζαχαριάδη βρίσκουμε ανάμεσα στους Γενικούς Αντιπροσώπους στο Τμήμα Κυθρέας για την εκλογή Αρχιεπισκόπου²³ και ως μέλος του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου εκλεγμένο από την Επιτροπή Εκπαιδευτικής Επιτροπής²⁴.

Η κατοικία της οικογένειας Ζαχαριάδη βρισκόταν στην οδό Ιπποκράτους στην εντός των τειχών Λευκωσία. Το κτίριο που σήμερα στεγάζει μέρος του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου Λευκωσίας κτίστηκε από τον έμπορο Ιωάννη Ζαχαριάδη το 1892 για την κόρη του Ελένη που όπως αναφέρθηκε παντρεύτηκε τον γιατρό Νικόλαο Δέρβη. Αργότερα εγκαταστάθηκε σε αυτό και ο γιος τους, γιατρός και επί εικοσιοκτώ χρόνια Δή-

¹⁹ Ευάγγελος Ζαχαριάδης Απεβίωσεν εν Γαλλία καθ' ά τηλεγραφικώς ηγγέλθη εκείθεν, γένος μιάς των εγκριτωτέρων παρ' ημίν οικογενειών ο Ευάγγελος I. Ζαχαριάδης. Εφημερίδα *Πατρίς* 5/18.6.1907.

²⁰ Εγεννήθη εις Πλάκα Αθηνών. Πατέρας του γνωστού δημάρχου Λευκωσίας και Πολιτικού Θεμιστοκλή Δέρβη. Προσέφερε μεγάλες υπηρεσίες στην Κύπρο και ιδιαίτερα στη Λευκωσία. Υπήρξε πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου Λευκωσίας. Παρασημοφορήθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση με τον Αργυρό Σταυρό των Ιπποτών του Τάγματος του Σωτήρος.

²¹ Μήτηρ Ζήωνος Σώζου βαρύτατα πενήθησα εν ζωή του θανάτου συζύγου και τέκνου, ετών 85 θανούσα τη 25^η Αυγούστου 1959. Επιτύμβια πλάκα, Κοιμητήριο Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, Λευκωσίας.

²² Δικηγόρος, βουλευτής Λεμεσού-Πάφου και Δήμαρχος Λεμεσού που έπεσε ηρωϊκώς μαχόμενος στο Μπιζάνι στις 6.12.1912 σε ηλικία 43 χρόνων.

²³ Γενικοί αντιπρόσωποι Κυθρέας: αιδεσιμότατος Παπαχριστόδουλος Μυρμήγκης, και οι Ζήνων I. Ζαχαριάδης και Δημ. Σεβέρης, δικηγόρος εφημερίδα *Κυπριακός Φύλαξ* 4.4.1909.

²⁴ Εφημερίδα *Κυπριακός Φύλαξ*, 22.12.1907.

μαρχος της Λευκωσίας Θεμιστοκλής Δέρβης (1894-1968). Στο ίδιο κτίριο εγκατέστησε το ιατρείο του και τα γραφεία του Κυπριακού Εθνικού Κόμματος (ΚΕΚ) του οποίου ηγείτο (1943-1960).

Εδώ θα ήταν καλό να αναφερθεί πως αμέσως μετά την τούρκικη εισβολή και τον ξεσπιτωμό, η κα Κάτια Δέρβη²⁵ παραχώρησε δωρεάν τη μέχρι τότε κλειστή και ακατοίκητη κατοικία των Ζαχαριάδηδων σε πρόσφυγες από την Άσσια.

Άξιζε τον κόπο η έρευνα για τη ζωή, τις δραστηριότητες και την οικογένεια του Ιωάννη Μ. Ζαχαριάδη, αφού με αυτή φωτίστηκαν πτυχές της ζωής του που δικαίως τον κατατάσσουν μεταξύ των Κυθρεωτών που διακρίθηκαν για το επίγειο έργο τους, την προσφορά και τις υπηρεσίες τους στην Κυπριακή κοινωνία.

Με αυτό το σκεπτικό, στον κατάλογο των Κυθρεωτών που τίμησαν την καταγωγή τους αλλά και όσους έλκουν την καταγωγή τους από την Κυθρέα θα πρέπει να περιληφθούν τόσο ο ίδιος όσο και ο εγγονός του από την κόρη του Ελενίτσα, Θεμιστοκλής Δέρβης.

*Τώ π. Σαββάτω απεδήμησε προώρως προς Κύριος ανθηροτάτη και αγγελική ύπαρξις η Αγάδη Ιωάννου εν Κυθραίας, είκοσι μόλις αρωματώδεις ανοίξεις φέρουσα.*²⁶

Ο αδόκητος θάνατος της Αγάδης, κόρης του Γιαννή Κολιού και της Μυροφόρας στην ηλικία των 20 χρόνων σκόρπισε βαδύτατη δλίψη σε ολόκληρη την κοινότητα, πολύ δε περισσότερο γιατί βρισκόταν σε εκείνο το στάδιο της ζωής της όπου έκαμνε σχέδια για το μέλλον και ονειρευόταν να ανοίξει το δικό της σπιτικό μετά χρηστού και εναρέτου προκρίτου της κοινότητος του κ. Γιάγκου Θ. Ιωαννίδου²⁷ με τον οποίο ήταν διά μνήστων ελπιδοφόρων συνδεδεμένη και αντί των παρασκευαζομένων

²⁵ Καταλίν Θ. Δέρβη (Κάτια) 1919-1999, Οικογ. τάφος Δέρβη, Κοιμητήριο Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, Λευκωσία.

²⁶ Εφημερίδα Κυπριακός Φύλαξ, 12.1.1908

²⁷ APPABΩΝΕΣ Μόλις εσβέσθησαν αι λαμπιάδες του υμεναίου της πρεσβυτέρας θυγατρός και εντυχούς οίκου του κ. Χ' Νικολάου ανήφθησαν άλλαι ίνα φωτίσωσι τους αισίους αρραβώνας της νεωτέρας Άννης μετά του εκ Κυθραίας κ. Γιάγκου Θεμιστού εκ των προκρίτων της γείτονος κωμοπόλεως ούς ηυλόγησεν η Α. Μ. ο Αρχιεπίσκοπος. Εφημερίδα Κυπριακός Φύλαξ, 13.6.1909.

δάδων του Υμεναίου και των γαμηλίων στεφάνων οδηγήθηκε εις την εσχάτην κατοικίαν αυτής.

Στην τριετία από τον Σεπτέμβρη του 1906 μέχρι και το Σεπτέμβρη του 1909 στο σπίτι του Γιαννή και της Μυροφόρας η μεγάλη χαρά εναλλάσσεται, με την άκρατη λύπη. Τον Σεπτέμβρη του 1906 παντρεύουν τον Κλεάνθη, το Γενάρη του 1908 κηδεύουν την εικοσάχρονη Αγάδη, το Γενάρη του επόμενου χρόνου 1909 παντρεύουν τον Κωνσταντίνο και τον Σεπτέμβρη του ιδίου χρόνου χάνουν τον Κλεάνθη...

Θλιμμένη για το μεγάλο κακό, η κωμόπολις πάσα εν βαθεί πένθει εκήδευσε μετά νεκρικών στεφάνων και λαμπάδων προπέμψασα εις την εσχάτην κατοικίαν αυτής με την ευχήν εις την πολυδάκρυτον νεκράν κούφην την καλύψασαν γην.

Και στη γειτονιά της Αγάδης ξεπετάγονται νέα βλαστάρια με το όνομα Αγάδη - Αγαθονίκη - Νίκη (η αδελφή μου), η Αγάδη του Ζαμπά, η Αγάδη της Ελεγκούς (Σταυράκη), η Αγάδη της Ιουλίας (Φραγκούδη), η Αγάδη του Καραβού, η Αγάδη της Πηλούσας, η Αγάδη του Κοιλιάρη, η Αγάδη του Πατουνά... Πρώτα εσαΐτιζαν, εβκάλλαν ούλλοι τα ονόματα των πεδαμμένων, των συγγενών τους, των γειτόνων τους...²⁸

Τῆς π. Σαββάτις ἀπεδήμητε προῶτως πρὸς Κύριον ἀνθηροτάτη καὶ ἀγγελικῆ ὑπερξίς ἡ

ΑΓΛΘΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

ἐν Κυθραίᾳ εἴκοσι μόλις ἄρωματώδεις ἀνοξείς φέρουσα καὶ διὰ μνηστῶν ἐλπίδοφόρων συνδεδεμένη μετὰ χριστοῦ καὶ ἐναρέτου προκρίτου τῆς κοινότητος τοῦ κ. Γιάγκου Θ. Ἰωαννίδου καὶ ἀντὶ τῶν παρειακουσσομένων ὀφείδων τοῦ Ἰμεναίου καὶ τῶν γαμηλίων στεφάνων ἡ κωμόπολις πᾶσα ἐν βαθεί πένθει ἐκήδευσε μετὰ νεκρικών στεφάνων καὶ λαμπάδων προπέμψασα εἰς τὴν ἐσχάτην κατοικίαν αὐτῆς.

Πρὸς τοὺς ἀπαρηγορήτους γονεῖς καὶ τὸν μνηστῆρα αὐτῆς εὐχόμεθα τὴν ἐξ ὕψους παρηγορίαν καὶ ἀντιλήψιν ἐν τῇ σκληροτάτῃ δοκιμασίᾳ, εἰς τὴν πολυδάκρυτον δὲ νεκράν κούφην τὴν καλύψασαν γῆν.

²⁸ Προφορική αφήγηση Αγνής Μαζαράκη, εγγονής του Γιάννη Κολιού.